

datum

1 februari 2007

onderwerp

Rotterdam

kenmerk

JD1.07KO.0015 (PO3505)

De overgang po-vo in Rotterdam

In gesprek met Bertil Boshuizen (coördinator SWV Rotterdam) en Margot Moolhuizen (remedial teacher Grafisch Lyceum Rotterdam).

Binnen Koers vo is al veel verwezenlijkt voor zorgleerlingen (PrO en lwoo). Er is een site waar alle documenten, protocollen en publicaties op te vinden zijn. Voor leerlingen met dyslexie zijn er veel plannen en het heeft zeker de aandacht om het centraal te regelen, maar het ligt allemaal nog niet vast.

Koers vo

In de regio Rotterdam functioneren formeel vier samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs/speciaal voortgezet onderwijs (vo/svo) als bedoeld in artikel 10h van de Wet op het voortgezet onderwijs. Dit zijn de samenwerkingsverbanden 37.01, 37.03, 37.04 en 37.05. Deze samenwerkingsverbanden zijn verantwoordelijk voor de inrichting van de zorgstructuur en hebben scholen in de regio Rotterdam (inclusief Hoogvliet), Bleiswijk, Rijswijk, Capelle aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel, Barendrecht, Nieuwerkerk aan den IJssel, Ridderkerk en de Hoeksche Waard.

In de praktijk functioneren de vier samenwerkingsverbanden als één (federatief) samenwerkingsverband onder de werknaam Koers vo. De bestuurlijke verantwoordelijkheid ligt bij de Vereniging Federatie Regionaal Samenwerkingsverband vo Rotterdam en omstreken, waarin alle deelnemende besturen zijn vertegenwoordigd via de algemene ledenvergadering.

Werkverbanden

De drie werkverbanden Noord, Noordoost en Zuid vormen de kern van Koers vo. Hier wordt op bovenschools niveau door directies en zorgcoördinatoren van de scholen inhoudelijk gewerkt aan het (verder) vormgeven (ook beleidsvoorbereidend) van het continuüm aan zorg in een dekkend netwerk. Vanuit de werkverbanden worden (gevraagd en ongevraagd) via de verenigingsdirecteur adviezen gegeven aan het bestuur. Ook worden afspraken gemaakt over de uitvoering van de activiteitenparagraaf van het zorgplan, inclusief de globale verantwoording van de middelen die op schoolniveau worden ingezet.

Onder Koers vo vallen scholen (vmbo en praktijkonderwijs) in Rotterdam, de randgemeenten en de Hoeksche Waard. Alle scholen met praktijkonderwijs of vmbo zijn verplicht aangesloten bij een samenwerkingsverband.

Bij het samenwerkingsverband Koers vo zijn 84 schoollocaties aangesloten uit de regio Rotterdam. In totaal gaat het in dit gebied om ongeveer 20.000 leerlingen die onderwijs volgen

op een vmbo-schoollocatie met of zonder leerwegondersteuning, op een schoollocatie met praktijkonderwijs of op een nevenvestiging zorg.

Structuur zorgplatform

Centrale dienst

Het samenwerkingsverband Koers vo heeft een Centrale dienst met eigen personeel als bedoeld in artikel 53b van de Wvo. De Centrale Dienst van het samenwerkingsverband Koers vo vervult de volgende kerntaken:

- de regie en sturing van de beleidsontwikkelingen binnen het federatieve samenwerkingsverband ('spin in het web');
- de beleidsvoorbereiding, beleidsuitvoering en beleidsevaluatie;
- het onderhouden van externe contacten;
- het uitvoeren van hiervan afgeleide functies:
- het ambtelijk secretariaat van het bestuur;
- het jaarlijks opstellen van het conceptzorgplan;
- het opstellen van het jaarverslag;
- de monitoring;
- de centrale aanspreek- en coördinatiefunctie;
- de afstemming van het primair en voortgezet onderwijs (po-vo) en de afstemming met WSNS, het REC, de jeugdzorg en de gemeente Rotterdam (beleid en leerplicht);
- de coördinatie en ondersteuning van de (voorzitters van de) werkverbanden en het afstemmingsoverleg tussen het orthopedagogisch-didactisch centrum (opdc) en het praktijkonderwijs;
- het in stand houden en het ambtelijk secretariaat van de permanente commissie leerlingenzorg (pcl).

Onder de Centrale Dienst vallen drie zelfstandige zorglocaties met een zorgmanager. Zij zijn vraagbaak voor een netwerk van scholen. Zij hebben deskundigen in huis die de dyslexieverklaring kunnen verzorgen en de vo-scholen kunnen bij hen allerlei diensten afnemen. Een van de drie zorglocaties, 'Accent', houdt zich naast allerlei andere zaken bezig met de afstemming binnen het samenwerkingsverband wat betreft dyslexie. Hoewel ze hier al sinds het verschijnen van de protocollen mee bezig zijn, is het document dat er ligt nog in conceptvorm. In de notitie die is opgesteld door een werkgroep waarin leden van zes basisscholen en zes scholen voor voortgezet onderwijs zitting hadden, heeft de werkgroep voorstellen geformuleerd voor de overgang van po naar vo. Tijdens de eerste bijeenkomst werd duidelijk dat er nogal een kloof is tussen po en vo. Over en weer was er sprake van onbegrip. De basisscholen hebben aangegeven geen belang te zien in een diagnose tijdens de basisschoolperiode. Volgens dit document is er overeenstemming bereikt rond het vermelden in het onderwijskundig rapport en de dyslexieverklaring.

<p>Structuur van het zorgplatform</p> <p>PCL: functie (smal/breed)</p> <p>Netwerken</p> <p>Speciale voorzieningen (bijvoorbeeld tussenvorm, ambulante begeleiding, leeskliniek, obd, Riagg, enzovoort)</p>	<p>De pcl heeft een adviserende functie voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de overplaatsing PrO-vmbo; - de overgang po-vo; - indicatiestelling; - toelating nevenvestiging zorg; - monitoring schoolloopbaan van leerlingen die bij de pcl geregistreerd staan
---	---

(Koude) overdracht van leerlinggegevens

Samenwerkingsverband Koers vo werkt samen met de samenwerkingsverbanden Weer Samen Naar School (9) en de REC-clusters aan 'De zorgleerling in beeld'. Het doel van deze samenwerking is een goede aansluiting tussen het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs voor zorgleerlingen. Concreet gaat het om afstemming rond het gebruik van toetsen, aanvullend onderzoek, het onderwijskundig rapport en een draaiboek voor de overgangprocedure.

Scholen benutten met deze samenwerking de kans om regionaal naar oplossingen te zoeken die goed zijn voor de leerlingen. Ouders krijgen door de samenwerking eerder en betere informatie over de mogelijkheden van hun kind in het voortgezet onderwijs.

Basisonderwijs

Signalering aan de hand van het leerlingvolgsysteem. Bij uitval (Cito D- en E-scores) volgt extra hulp in de vorm van remedial teaching buiten de klas en soms binnen de normale klassensituatie. Een aantal scholen werkt met het protocol Leesproblemen en dyslexie. Aan de hand van dit protocol wordt de ontwikkeling van het lezen in groep 1 tot en met 4 goed gevolgd.

WSNS Rotterdam-Noord probeert via het project 'de leeskliniek naar school' een bijdrage te leveren aan een adequate opvang van kinderen met dyslexie. Enkele WSNS-begeleiders voeren op basisscholen behandelingen van dyslectische leerlingen uit volgens de werkmethode van de leer- en leeskliniek van het Pedagogisch Instituut (PI). Enkele basisscholen werken met de Rotterdamse Aanpak Dyslexie (RAD), een experimenteel project van het PI. Deze hulp bestaat uit hulp buiten de klas. Als het om dyslexie gaat, is er op de basisschool vooral oog voor lezen.

Voorstel voor de toekomst 2006-2007

In het onderwijskundig rapport komt de vraag: is er sprake van of een vermoeden van dyslexie?

Dit is inmiddels gebeurd. Aan de samenwerkingsverbanden WSNS wordt gevraagd of ze deze aanpassing naar de eigen scholen willen communiceren. Het samenwerkingsverband vo zal dit naar de vo-scholen doen. De lijn van het protocol zal worden gevolgd; bij vermoeden meteen starten met de begeleiding.

Basisscholen vermelden bij een vermoeden van dyslexie dit op het onderwijskundig rapport met daarbij de onderbouwing. De onderbouwing is gebaseerd op het protocol voor groep 5 tot en met 8.

Deze discussie moet nog gevoerd worden. Voorlopig ligt de verantwoordelijkheid bij de vo-school. Mogelijk kan volgend jaar, nadat de discussie is gevoerd, het swv hier een faciliterende rol in krijgen.

Er vindt een aanvullend onderzoek plaats. Dit is iets wat Koers vo wel op zich wil nemen om dit te sturen en waarbij eventueel een gedeelte van de kosten wordt vergoed. Het plan is opgevat een scholing te organiseren voor het netwerk psychologen om duidelijkheid te verkrijgen over hoe een 'goede' dyslexieverklaring eruit moet zien.

Het samenwerkingsverband heeft een groep van 15-20 mensen die nu het onderzoek naar dyslexie doen. Het zijn mensen uit:

- expertisecentra (3);
- CED (schoolbegeleidingsdienst);
- losse figuren die worden ingehuurd door de scholen.

Deze groep verzorgt binnen het samenwerkingsverband de onderzoeken voor de indicatiestelling voor PrO en Iwoo. Het zou wenselijk zijn aan te sluiten bij deze groep voor het opstellen van een dyslexieverklaring. In de praktijk blijkt dat niet al deze mensen de deskundigheid hebben dit onderzoek af te nemen.

Wens voor het komende jaar is deze groep bij elkaar te halen en te bespreken wat de groep kan doen met betrekking tot:

- het diagnosticeren;
- het afnemen van dyslexieonderzoeken in samenwerking met de remedial teaching of een andere specialist binnen de vo-school.

Leerlingvolgsysteem

Hoewel de eerste aanzet voor een uniform onderwijskundig rapport van het samenwerkingsverband is gekomen, zijn thans twee grote Rotterdamse schoolbesturen eigenaren van het onderwijskundig rapport en zij kunnen dit op eigen initiatief aanpassen. Zij

gebruiken nu een digitaal onderwijskundig rapport dat aansluit op het leerlingvolgsysteem van het basisonderwijs (Esis). Voor een Digitaal Overzichts Dossier (DOD) is de definiëring van de kopjes vastgesteld voor het onderwijskundig rapport en het leerlingvolgsysteem van het basisonderwijs. Doel van deze definiëring is dat je met een simpele druk op de knop die informatie kunt koppelen die nodig is voor de aanmelding en het invullen van het onderwijskundig rapport.

Voor leesproblemen en dyslexie wordt in aanvulling op het onderwijskundig rapport gebruikgemaakt van:

- de vragenlijst leergeschiedenis lees- en spellingsproblemen in incidentele gevallen. Men is bezig met een aanpassing;
- gegevens uit het leerlingvolgsysteem;
- aanvullende onderzoeken (drempelonderzoek) dit geldt alleen voor de indicering van leerlingen voor het PrO en lwoo;
- zorgindicatiegegevens (voor lwoo en PrO-leerlingen).

De afspraken rond de overdracht van leerlinggegevens verschillen per school. De scholen voor voortgezet onderwijs ontvangen kwalitatief zeer verschillende onderwijskundige rapporten.

Dyslexieverklaring

Aangezien de verschillen in het samenwerkingsverband erg groot zijn, is voor dit onderdeel het voorstel van de werkgroep gebruikt die het conceptplan heeft opgesteld.

Voorstel van de werkgroep

De werkgroep stelt voor om met ingang van het schooljaar 2006-2007 te beginnen met een pilot diagnose dyslexie in het verlengde van 'De zorgleerling in beeld'. Koers vo moet de regie op zich nemen: de diagnostiek van leerlingen met een vermoeden van dyslexie?

- 1 Dossieropbouw overeenkomstig het protocol 'Leesproblemen en dyslexie voor groep 5-8:
  - verloop lees- en schrijfontwikkeling;
  - vragenlijst ouders;
  - gegevens over spelvaardigheid en het memoriseren van woordjes bij Engels.

Margot: sommige aanleverende scholen hebben een compleet dossier met daarin beschreven wat de effecten van de remediering zijn. Het verschil is heel groot.

- 2 Gelijk met de indicering voor PrO en lwoo vindt een intelligentieonderzoek plaats. *Een orthopedagoog van een van de expertisecentra wordt ingeschakeld nadat de school de signalering heeft afgerond, er al een aanvullend onderzoek is geweest en de vragenlijst van de basisschool binnen is. De orthopedagoog neemt nog wat onderzoeken af en interpreteert de gegevens. De kosten worden momenteel gedragen door de school, zij hebben een soort strippenkaart bij het expertisecentrum (zie verder bijlage 1).*
- 3 Gegevens uit fase 1 en 2 worden geïnterpreteerd door een GZ-psycholoog. Als er een vermoeden van dyslexie is, vindt een aanvullend onderzoek plaats.

Criteria voor dyslexie

- Leerachterstand, zoals beschreven in het protocol groep 5-8, pagina 46.
Knelpunt: volgens deze criteria (zie ook Blomert, pagina 75) kan men alleen van dyslexie spreken op het moment dat een leerling laag scoort bij het laagste percentiel (E/D-niveau van de basisschool). Leerlingen met een hoger cognitief niveau en/of minder ernstige vorm van dyslexie komen dan niet in aanmerking voor een dyslexieonderzoek.
Geadviseerd wordt bij leerlingen met een discrepantie van twee niveaus of meer tussen de onderdelen begrijpend lezen, technisch lezen, spellen, inzichtelijk rekenen en de vakken wereldoriëntatie verder te onderzoeken of er sprake kan zijn van een vermoeden van dyslexie
- Didactische resistentie.
Advies aan scholen: leid de didactische resistentie af uit de gegevens van het leerlingvolgsysteem. Op het moment dat een leerling stagneert in zijn leesontwikkeling, wordt aangegeven of een leerling extra ondersteuning krijgt en wat de effecten daarvan zijn. Op het moment dat de leerlijn van een leerling een regelmatig verloop vertoont op afstand van of verder afbuigend van het gemiddelde, is er sprake van een didactische resistentie. Dan is het niet nodig voor de diagnose dyslexie een halfjaar remedial teaching in te lassen om de didactische resistentie vast te stellen.

Warme overdracht

Op het Grafisch Lyceum worden alle onderwijskundige rapporten door een lid van de administratie gescreend op: lees- en schrijfproblemen, kinderen die remedial teaching hebben gehad en kinderen waarbij een vermoeden van dyslexie bestaat. Deze leerlingen worden door de leerjaarcoördinator extra bekeken en indien nodig wordt er telefonisch contact gelegd. De toeleverende scholen worden niet bezocht.

In het begin van het schooljaar is er een intake met de ouders en aan het eind van het jaar nog een keer, dan samen met de leerling.

Leerlingen met leesproblemen en dyslexie kunnen hulplessen volgen.

Doorgaande lijn

Voor wat betreft de zorgleerlingen is dit allemaal geregeld en houdt iedere school in het samenwerkingsverband hieraan. Er is een onderwijskundig rapport en een afspraak over welke testen worden gebruikt. Als het gaat over leerlingen met dyslexie, dan zijn de verschillen zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs zeer groot. Vanuit het samenwerkingsverband is het initiatief genomen om docenten op te leiden tot dyslexiecoach.

LVS Kwadrantmodel: Schoolprestaties r d a m

- Advies basisschool
- CITO eindtoets
- LVS-PO
- VO-toetsen
- Rapportcijfers

Doorgaande lijn	Po	Vo
Groep 7 <ul style="list-style-type: none"> - Protocollen Leesproblemen en dyslexie - Toekomstperspectief - Oriëntatie op vo - Dyslexieverklaring 	Er is hier geen eenduidig antwoord over te geven. De verschillen zijn groot.	
Groep 8 <ul style="list-style-type: none"> - Protocollen Leesproblemen en dyslexie - Schooladvies - Onderwijskundig rapport - Speciale voorzieningen afdeling Cito-eindtoets - Keuze vo-school 	Er is hier geen eenduidig antwoord over te geven. De verschillen zijn groot.	
Aanmelding <ul style="list-style-type: none"> - Gestandaardiseerd aanmeldingsformulier - Leerlingengegevens - Warme overdracht - Intake met ouders en leerling - Aanvullend onderzoek 	Door een groot aantal scholen binnen het samenwerkingsverband wordt gebruikgemaakt van één onderwijskundig rapport. Het onderwijskundig rapport is te downloaden vanaf de site van Koers vo.	
Start in het vo: eerste halfjaar <ul style="list-style-type: none"> - Doorspelen leerlingengegevens naar docenten 	Dit is de taak van de mentor en de remedial teacher. Het is opgenomen in het klassenboek en de leerlingen hebben een dyslexiepas.	

Doorgaande lijn	Po	Vo
- Protocol Dyslexie		Er is een studiemiddag geweest en daarvoor zijn de aanbevelingen uit het protocol gebruikt. Er worden dit jaar binnen de school vier personen tot dyslexiecoach opgeleid. De dyslexiepas is nu nog voor iedereen hetzelfde maar daar komt volgend jaar verandering in.
- Terugkoppeling naar het po		Er vindt geen terugkoppeling plaats.

Structureel overleg tussen po en vo: netwerkvorming

Tussen de samenwerkingsverbanden po en vo vindt geen structureel overleg plaats over leerlingen met leesproblemen en dyslexie?

Beleid

Voor dyslexie is er nog geen beleid.

Succesfactoren en knelpunten

Overgang po-vo voor leerlingen met leesproblemen en dyslexie	
Succesfactoren	Oplossingen voor knelpunten
Afstemming tussen po en vo	Niet in discussie gaan over de verschillen zoals: <ul style="list-style-type: none"> - het belang van een dyslexieverklaring; - wie daarvoor verantwoordelijk is; - het al dan niet gebruiken van de informatie die door de basisschool wordt aangeleverd. <p>De grote lijn afspreken.</p>
Een vaste groep competente mensen die een onderzoek kunnen afnemen en een dyslexieverklaring afgeven, die voldoet aan de criteria, en adviezen geeft afgestemd op die individuele leerling.	Koers vo stuurt dit aan en contracteert deze specialisten.
Een goed leerlingvolgsysteem zodat de vo-school geen dingen opnieuw gaat doen en de didactische resistentie nog bewezen moet worden.	Het DOD zodat de informatie van het onderwijskundig rapport en het leerlingvolgsysteem kunnen worden gekoppeld.
Een adequate opvang binnen het voortgezet onderwijs. Bij twijfel begeleiden als zijnde dyslectisch tot het tegendeel bewezen is.	Kennis en attitude van docenten voortgezet onderwijs.

Bijlage 1 – Signalering en begeleiding op het Grafisch Lyceum

- De administratie licht alle dossiers door.
- Leerjaarcoördinator bekijkt de onderwijskundige rapporten en vraagt eventueel extra informatie aan de toeleverende school.
- Leerlingen met dyslexie en een verklaring krijgen een pas met standaardadviezen.
- Alle leerlingen zowel met verklaring als vermoeden doen mee aan de screening die wordt afgenomen voor de herfstvakantie.
- Het dictee wordt afgenomen door de leerkracht Nederlands.
- De remedial teacher bepaalt wie er in aanmerking komt voor een nader onderzoek.
- Tegelijkertijd worden sommigen leerlingen vast doorverwezen naar de hulples (open en gesloten lettergreep, begrijpend lezen).
- De remedial teacher bekijkt de dossiers van de geselecteerde leerlingen.
- Hij/zij neemt de volgende onderzoeken af: Klepel, Omkeertoets, NIO.
- Hij/zij roept de ouders op voor een intake en vraagt toestemming voor het onderzoek in februari.
- Na dit onderzoek wordt de orthopedagoog ingeschakeld en deze neemt nog een aantal onderzoeken af en stelt daarna al dan niet de dyslexieverklaring op (april).
- De ouders worden uitgenodigd voor een gesprek.

Kinderen met een vermoeden krijgen dus pas aan het eind van het schooljaar, als er een verklaring is, faciliteiten. Het aantal leerlingen met een verklaring neemt toe (6%). De houding van de docenten is over het algemeen positief.